

Numărul 39

Oradea-mare 3 16 decembre 1906.

Anul XLII

Apare duminica. Abonamentul pe an 16 cor., pe $\frac{1}{2}$ pe an 8, pe 3 luni 4. Pentru România pe an 20 lei.

Incerări primejdioase.*)

De câțva timp se judecă cu ușurință și cu părtinire despre meritul vre-unui scriitor într'o activitate literară ori științifică, când e vorba de a se înființa nouă catedre la universitățile române. Politica, nenorocirea de care suferă țara românească și din pricina căreia cine știe unde vom ajunge, vrea să pătrundă și sub ceriul senin al templului de cultură națională. E puțină vreme de când, simțindu-se nevoia unor catedre de limba și literatura română, am văzut răsărind candidați, socotiți ca oameni de valoare de un oarecare partid politic, dar care judecați, de o miște sănătoasă, se văd a fi oameni foarte puțini pricepuți și dela care învățământul n'ar putea profita nimic. De altfel atari candidați impuși de guvern au fost respinși de senatele universitare prin rapoartele unor d'instinși profesori, dar e bine să ne încercăm și în public a supune cercetării lucrările unora dintre candidați ce se pretind că înseamnă ceva în mica mișcare științifică și literară dela noi,

Cel dintâi e dl T. D. Speranția, cunoscutul autor al Anecdotelor... afumate și piparate. Dacă am căută să adunăm toate scrierile acestui variat și fecund autor, am umplea o masă întregă cu teacuri de cărți și reviste. Căci ce n'a scris dl Speranția? Cărți didactice, gramatice românești și latinești, studii și articole literare foarte multe, folclor, teatru, nuvele, anecdote în versuri, iarăș teatru... sătesc, articole de gazetă, lucrări de psihologie și așa mai departe...

Luați în cercetare toate lucrările dsale literare, scrise într'un stil — sau mai bine în nici un stil — și într'o limbă care numai literară nu se poate numi. Nimic care să intereseze și să încordeze luarea a-minte a cetitorului, nici un spirit deosebit — deși au-

torul crede că-l are, — nici o situație care se poate închipui, iar mai presus de toate o lipsă desăvârșită de simț artistic. Intâia condiție ce trebuie cerută unui profesor de literatură e *limba*. Felul de a scrie al autorului nostru ne arată tocmai cum cineva trebuie să nu scrie literatură. E destul de a aminti volumele „Popa cel de treabă“ și „Mama Soacră“*). Ar rămânea, poate, ca un titlu de glorie (!) pentru dl Speranția publicarea „Anecdotelor“ sale în patru volume.** Intr'adevăr că se găesc în primul și poate și în al doilea volum câteva bucăți destul de bine alcătuite, care provoacă râsul, încolo însă autorul ni-se arată ca un simplu amplificator care umple și umple mereu și repetă. Acest gen de scriere place unui amintit fel de public (nu din cel mai ales) și așa se înțelege cum multe din anecdotele dlui Speranția s'au răspândit. Aceasta nu ne îndreptățește însă de a le considera ca un monument de adevărată valoare artistică, căci, deși gen inferior, genul anecdotic, n'a atins punctul culminant prin pana dlui Speranția. Să urmărim mai departe.

1) „Versificațiunea română și origina ei“ e o broșură de 52 pg. care, după autor, ar alcătui un studiu nou și original. Dsa se încearcă a combate ideea că versificația română e versificația latină clasică. Și iată cum argumentează: Inchipuindu-și că versificarea română trebuie să vie din cea latină, cercetează poezia populară latină citind cunoscutele versuri ce se află în Suetoniu:

Gallias Caesar subegit, Nicomedes Caesarem.
Ecce Caesar nunc triumphat qui subegit Gallias.
Nicomedes non triumphat qui subegit Caesarem.

Și spune că „aceste versuri necuprinzând altă

*) Amândouă respinse de Academie, dela premii.

**) Volum. I de „Anecdote“ și col. de „Anecdote Afumate“ au fost respinse de Academie, dela premii.

*) Asupra scrierilor dlor T.-D. Speranția și G. Ghibănescu.

semetrie sau ritm, decât simetria sau ritmul bazat pe accent", mi-au întărit părerea că versificația noastră e versificația latină populară. Din aceste versuri conchidem că versificația noastră vine din cea latină populară". E adevărat că versificația noastră e cea latină populară; dar chipul cum dl Speranția vrea să dovedească, n'are nimic original. Chestiunea ar fi trebuit pe larg studiată și concluzia trasă nu numai după trei versuri din Suetoniu. Reproducând o părere a lui Edelestand de Ménil, că „versificația metrică a fost numai o fază trecătoare versificației latine“ autorul nostru adaugă: „Noi mergem mai departe decât dl Ménil. Nouă ni-se pare că versificația metrică bazată pe cantitate, a fost înțeleasă și gustată numai de poeți și de păturile sociale înalte. Nouă ni-se pare că versurile bazate pe cantitate au fost primite și întrebuintate numai în saloanele celor bogați.“ Simple afirmări și închipuiri nedovedite prin nimic, după care urmează un tratat de versificație română neavând nimic original, cum ar crede dl Speranția. Deschideți ori ce manual de poetică română, de pildă, Teoria Poeziei de dl Mihail Dragomirescu, și veți găsi sistematic și frumos expuse regulile versificației (pag. 227—328.) E destul numai de a face o ochire broșurei dlui Speranția pentru a vedea cât de necompletă e și cam ce fel de definiții dă: Rima e potrivirea silabelor care închie măsura a două sau mai multor versuri vecine“ ori „Ritmul e ondulația versului.“ Firește, s'ar fi găsit definiții mai bune și mai lămurite.

2) „Lămuriri asupra literaturii române,“ e o lecție de deschidere a unui curs liber de literatură modernă, cultă și populară. Aceeaș lipsă de pătrundere și orgamentare ca în broșura precedentă. Autorul se învârte numai în jurul unei teorii, de altfel foarte întemeiată, că literatura e oglinda societății. Stilul e tot așa de neingrijit și bogat în mărgăritare de acestea: „In țările neagricole, în țările industriale, omul n'are cuvânt, omul e mut, căci în fabrică, în uzine, nu e voie de vorbit, lucrătorul e mut, lucrătorul n'are voie decât să gândiască dacă poate.“ Se poate ceva mai ridicul?

3) „Psihologia pentru toți“, partea I. Lucrare scrisă pe înțelesul tuturor — crede iarăș dl Speranția — dar care n'are nimic original și nu poate îmbogăți cunoștințele nimărui. Stilul e acelaș.

4) Un studiu asupra „Fabulei“ nu se deosebește prin nimic. Chiar dela început ne întimpină o greșită definiție: Fabula în proză ori în versuri, este o compoziție literară, care face parte din poezia epico-didactică“. N'avem însă nici unul din elementele caracteristice ale fabulei în definiția dată, doar umplutura „în proză ori în versuri“. Așă admirabilul și unicul poem al lui Virgiliu, „Georgicele“, face parte și el din poezia epico-didactică. Atunci, unde este deosebirea?

Dl Speranția s'a ocupat și se ocupă de folclor. În această ramură dsa a publicat mai multe lucrări și pare că voește a fi considerat că un specialist. O mare carte de 415 pagine atrage privirea. „Introducere în Literatură populară“) studiu comparativ, ar fi „o îndrumare pentru cercetarea principalelor puncte privitoare la literatura română“. După cum se spune

în prefață: „punctele atinse, le-am atins numai pentru a le pune ca puncte de cercetat“.

Prin urmare avem de a face cu o carte neîncheată, cu un fel de plan de cum ar trebui dezlegate în viitor chestiile atinse. Ne-am așteptat, macar aice, să găsim spiritul critic, lămurit și sistematic, care să împartă și să studieze intrănsul material al literaturii populare. Indestulătorul număr de citate vor dovedi absoluta lipsă de valoare a cărții. Așă d. p. se spune la pg. 176: „Deși nu putem da aici exemple de repețire de formule în poezia populară streină, credem că există“. Firește „credem că există“, căci dl Speranția n'a voit sau n'a putut cerceta literatura populară streină, afară de cea bască, alsaciană și cea din Gasconia cu citate din care își umple studiul seu comparativ (!). Voiți rânduri care nu spun nimic, și din care e alcătuită toată cartea? Deschideți la pg. 5: „Prin Literatură în genere se înțelege suma acelor creațiuni ale minții omenești care sunt plăcute, care adică reprezintă frumosul, ori, care, sunt creațiuni estetice și sunt formate prin ajutorul scrisului“.

Pag. 8: „Poezia scrisă, cum e „Concertul în Luncă“ a ajuns forma ei desăvârșită, s'a ticsat, putem zice că a murit!“ Pag. 186: „Deși nu dau aici exemple, totuși cred că și în poezia populară streină, se întrebuintează acomodarea formelor.“

Pag. 401: „În Bulgaria, după cât aflu (firește, după cât aflu! dela cine oare?) poezia populară își datorește fetelor formarea și crearea ei.“ Pe lângă aceste enormități, toate chestiunile sunt amestecate între dânsese; unora li-se dă o întindere care nu merită, la altale se stăruie prea mult, iar teoriile și definițiile abundă pe fiecare pagină fără a fi dovedite și susținute — păcatul dlui Speranția.

Pe cât de defectuoasă ni-se pare împărțirea literaturii în vie, moartă și înviată, pe atâta e neadevărat că „Literatura populară încă cuprinde tot felul de producții ale minții omenești artifice și neartistice.“ Literatura cuprinde producții neartistice. Cine a mai auzit asă ceva? — Inzădar în capitolul „Origina Literaturii populare“ voim să ajungem la o încheiere. Nimic. Asupra Basmelor Române, Șăineanu a publicat o întinsă și bună lucrare în 1895. Dl Speranția vorbește despre Basm cu date și citații luate din Șăineanu și fără de a aduce păreri nouă și documentate. În paginile ce tratează despre „Forma poeziei populare“, inzădar vom căuta să vedem studiindu-se din punctul de vedere al ritmului, versul românesc. În locul acestui studiu, ne lovim de fraze ce provoacă râsul, ca de pildă: „Numerul trei în sfârșit, cred că este pentru mintea noastră un simbol de echilibru, care satisface instinctul nostru de conservare“ (pag. 64). Dela această pagină și până la a 91-a, autorul citează o grămadă de versuri din colecția G. Dem. Teodorescu. Care-i rostul unor atât de multe exemple? Doar ca să iasă volumul mai gros...

Cu greu s'ar găsi în românește o carte mai defectuoasă, mai rău scrisă, dar în acelaș timp și mai pretențioasă ca lucrarea de care ne-am ocupat, poate, prea mult. Totul e amestecat, confundat și nu se găsește macar o pagină bine scrisă...

Se găsește cineva care, adunând scrierile dlui G. Ghibănescu, statornicul colaborator al revistei „Archiva“ din Iași, și constatând că acest „autor“ are până acuma, la activul seu 37 de articole pedagogice și literare, 15 colecții de documente, 10 volume

*) Respinsă de Academie, dela premiu, în sesiunea din 1905.

de documente manuscrise, 23 de studii istorice, 7 recenzii, 19 studii literare, 9 încercări estetice, să nu rămâe mirat de o activitate așa de întinsă?

Și totuși... gloria dlui Ghibănescu n'a trecut dincolo de cercul Archirei! Și nici nu va trece, căci toate scrierile dsale publicate prin reviste de a zecea mână, ba chiar și prin ziare, neînghegate nici într'un volum ca neavând nici un fir conducător, nu pot opri privirile unui serios cercetător. Dl Ghibănescu e numai un specialist în publicări și adnotări de documente (adnotări atât de greșite uneori!) — și acesta îi este singurul merit. Ca om de știință așa cum trebuie să se înțeleagă, e cu nesăvârșire nepregătit.

Studiile dsale literare și istorice n'au nici miez, nici limbă frumoasă și nu prezintă nici cel mai mic interes și n'au nici un obiectiv unic. Poate opri pe cineva „Glosarul Psaltirei Șcheiane“ — o înșirare în ordin alfabetic a cuvintelor țerane din numita psaltire și a căroră etimologie e dată după Cihac și dl Philippide? Ori „Origina Hușilor“, o broșură de compilație unde dl Ghibănescu s'ar pune în rândul lui Mommsen? Ori „Traista cu vorbe“? Ori în sfârșit traducerea „Gramaticii s'ave“ a lui Colosov?

Este adevărat că între istoria unui popor și istoria literaturii sale e o strânsă legătură. Pentru ori ce literatură istoria e absolut trebuitoare, dar ea vine ca ceva accesoriu, un ce lucru principal, căci atunci ar fi indiferent de a fi profesor de literatură și limbă sau profesor de istorie. Aceasta înseamnă a confundă cele două științe, ceea ce e de neîngăduit. Atunci, ar putea zice colaboratorul dela Archiva că poate fi profesor de literatură, fiindcă are 10 volume de documente manuscrise, și alte 15 colecții publicate?

Scopul acestor sumare cercetări asupra scrierilor sus amintite, este de a arăta adevăratului public cetitor valoarea a doi dintre scriitorii și publiciștii care cred că prin sprijinul unui partid politic și prin faptul că sunt deputați sau senatori, pot ajunge acolo unde nu se pot ridica prin merit, talent și știință.

Este un nimerit prilej aice, de a ne încercă să arătam care este însemnătatea și menirea unei catedre de literatură națională.

Catedra de literatură română e catedra mămă, e catedra graiului nostru. Prin ea titularul va face să fie cunoscute artele, poezia mai cu seamă și literatura poporului român, printr'ansa se vor întinde și populariză științele în cele mai adânci pături sociale ale țării. Ea va fi interpretarea întregului cerc al cunoștințelor omenești atât de ramificat. Ea va îmbogăți și va îndreptă limba științifică și va înfrumuseță limba literară. Imbrăcând formele elegante și alese ale limbii, titularul ei va trebui să desfășure nu numai perioadele vechi ale literaturii, dar literatura cea nouă a veacului al XIX-lea; de aceea va trebui să aibă variate cunoștințe asupra literaturilor neolatine cu care a venit în atingere literatura noastră modernă, asupra publicelor filozofice dar mai cu seamă estetice.

Voim să sfârșim articolul nostru cu o dorință care nu se va îndeplini acum — suntem siguri.

Cât vor profiță universitățile române dacă catedrele de literatură română se vor încredința marilor noștri poeți dd. Vlăhuță și Coșbuc ori fermecătorului maestru al Cuvântului dl Delavrancea, adâncii cunoscători ai limbii și literaturii naționale! Se va putea zice atunci, că știm să răsplătim meritele și talentele cum se cuvine!

I. Nicoară.

Noctiu.

*Nu s'auziă nimica în nopțile acele
De iuliu, când luna ca dintr'un ocean
Ieșă asemeni unui glob roșu de mărgean,
Pornind pe-un drum feeric și luminat de stele.*

*Dormiă pădurea 'n umbră și vitele la târlă.
Nici muget, nici talancă. Nici lilieci în zbor,
Nici un pescariu pe malul adormitoarei gârle,
Nici buciwm de păstor.*

*O liniște deplină, o farmec fără nume!
Cerească poezie ce nu se poate scri,
Nu-i dar mai sfânt s'aduceți poetului ce 'n lume
Menit e de a plânge și de a suferi!*

Alexandru A. Naum.

Paris și Fata cu Fluier

din operele

sculptorului Alexandru Liuba.

Mai nainte de a înșiră operele (lucrările) de sculptură ale lui Alexandru Liuba, ca o introducere, voi să arăt on. public doue opere în numerul prezent. Din aceste să cunoaștem sublimitatea concipiării idealelor lui și fineața de arte în sculpturile lui.

Sculptorul, mai despre toate operele lui de sculptură, făcute în deosebite mărimi în lut, gips, marmore etc. are multe matrițe (niegri dela fotograf) și mai multe fotografii. Despre astfel de fotografii s'au reprodus, acele din numerul prezent: Paris și Fata cu fluier

Paris.

Sculptorul a făcut un bust de gips al lui Paris. Despre acesta s'a luat fotografia. Pe partea de jos e gravat: PARIS; iară în colțul drept al fotografiei (de pe pânza ce-a servit de părete) e numele: LIUBA. Pe ramul de fotografie, în partea de jos, sculptorul a scris cu mâna sa ungurește: Liuba Sándor 1899. Aceasta are o istorioară a sa.

Liuba în 1899 acest bust l'a arătat la concursul ce l'a deschis: „Országos képzőművészeti társaság“ (Societatea de arte din țară), dar opera a fost ascunsă într'o cancelarie și din unele împrejurări, ce nu se pot enumera, nici n'a fost arătată comisiunii la timpul seu. Tatăl seu Sofronie Liuba (la întrebarea mea) în 18 sept. 1906 îmi scrie: „Alexandru a trimis la Pesta mai multe modele lucrute în gips, între cari și pe Paris, pe Sisyphus, apoi un relief de femeie lucrat foarte frumos, Fata, ce a lucrat-o mai târziu în marmore (arătată în expozițiunea din 1905 în Sibiu) a trimis-o în gips, și altele, cari au ramas prin Pesta. Nu știu unde se află bustul de gips al lui Paris, dar fotografia ți-am dat-o.“

Bustul lui Paris e un ideal al sculptorului, adecă făcut după imaginea (inchipuirea) sa proprie; e un ideal despre un june frumos. Genialității și artei sculptorului i-a succes, ca să sculpteze un june, de bună-seamă cel mai frumos, din toate chipurile, cari există despre Paris.

Pentru a pricepe sculptura, trebuie să povestec mitul despre Paris.

Paris, după mitologia greacă, a fost fiul regelui Priamos din Troia în Asia mică. Mama sa Hekube, când a fost grea cu Paris, a visat, că a născut o flacăra de foc. Preoții profeti au spus, că fiul va fi nenorocirea Troiei, capitalei regești și a familiei lui Priamos. Fiului, după visul mamei, i-s'a dat numele Paris (par foc, pară, is om). Tatăl-seu l'a dat unui păstor, ca să-l arunce pe muntele Ida, dar păstorul l'a crescut de păstor, și a fost vestit ca june frumos.

Zeii din Olimp, s'au adunat la ospățul regelui Peleos cu Thetis, și când eră petrecerea mai plăcută și veselia mai mare, zeița Iris (invidia, zavistia) a

Grecia. Paris de loc a judecat, că Venus e cea mai frumoasă și i-a dat mărul. Hera și Athene s'au mâniat pe Troia și pe familia lui Priamos, au mijlocit un războiu crunt în contra lor, încât Troia a ars în flăcări (s'a împlinit profetia) și familia regească s'a risipit.

În mitologiile grecești ilustrate, Paris de regulă șede cu mărul de aur în mână și cele trei zeițe stau înaintea lui.

De ar da Dzeu, ca fotografia aci publicată să reușească și fetele și femeile române să-și facă părerea despre Paris al lui Alexandru Liuba.

Fata cu fluier.

Pe ramul fotografiei jos de-adreapta a scris sculptorul cu mâna proprie: Al. Liuba.

P A R I S.

Din sculpturile lui Al. Liuba.

aruncat un măr de aur cu inscripțiunea: „Zeiței celei mai frumoase“. S'au ridicat zeițele Hera (Juno); Athene (Minerva) și Aphrodite (Venus) și fiecare a zis, că ea-i mai frumoasă și mărul să i-se deie ei, — și apoi ele s'au rugat de Zeus, că să facă judecată.

Zeus, bărbatul Herei (cea mai bătrână între trei zeițe) n'a cutezat ca să facă judecată, pentru ca să n'aibă sfadă cu soția, ci pe toate trei zeițele, le-a trimis la Paris, păstorul cel frumos de pe muntele Idu, că să se facă judecată.

Ele au venit la Paris, i-au spus cauza, și Hera i-a promis domnie, stăpânire peste țări; Athene i-a promis înțelepciune; iară Venus i-a promis, pe Elena, soția lui Menelaus, femeia cea mai frumoasă din

La întrebarea mea, Sofronie Liuba, tatăl sculptorului, în 1 oct. 1906 îmi delucește: „Fata, ce zice în fluier e făcută de Alexandru fiind în München la Academia de sculptură. E făcută numai în lut, pentru-că n'a avut bani să o facă în marmore ori în alt material“. Dela sculptor nu s'a aflat până acuma descriere, că figura, fata ce zice în fluier, ce înseamnă!

Fisionomia fetei e una din cele mai frumoase a unei femei, și luând în considerațiune și învălirea părului, fisionomia e greacă, ori romană vechie. Fluierul ne dă atare deslucire, pentru că are două țevi, una ceva mai scurtă, și în partea, ce se bagă în gură, țevile sunt împreunate. Atare studiu mitologie și arhiologic ne va da orintare despre figura fetei.

În opul „Das Leben der Griechen und Römer“, de Ernst Guhl și Vilhelm Konec Berlin 1864. pag. 235 sunt desemnate fluierile romane vechi. Aici se află tibiae gemine (fluier cu două țevi) care, numai în partea de sus, ce se bagă în gură, sunt împreunate, ca și în figura lui Liuba. Astfel de fluier se folosiă la ospătării, la petreceri cu jocuri, la ceremonii de sacrificii și la pompe militare. Dar astfel de fete cu asemenea fluier se află și în teatru, p. e. Euterpe, musa poeziei. Zeița Athene (Minerva) a fost

Un alt izvor e „Geschichte der Griechen“ de dr. J. F. Hertzberg, Berlin Tom. II p. 112. Icoana arată scena de învățare în școală. O femeie (veronismil învățătoarea) suflă în fluier dublu. Tot acea istorie, „Geschichte der Römer“ Tom. III. p. 18. Într'o pictură de părete, ce se află la Roma în Vatican, în șirul de jos, figura a treia, e o femeie, care suflă în tibiae gemine. S'ar putea aduce și mai multe date, dar acestea apar a fi destule, pentru a dovedi că și la Greci și la Romani, precum la Etruci, a fost în modă, ca fetele, femeile

FATA CU FLUIER.
Din sculpturile lui Al. Liuba.

învățătoarea fluierului și ea la ospățul zeilor, a zis în fluier.

S'au susținut asemeni chipuri cu basreliefe pe monumnte și pe sarcofage de piatră. Pe un basrelief de sarcofag, ce se păstrează și acuma la Roma în Vatican, se află asemenea fată cu fluier. Pe monumentele etruscice sunt și trei fete; una zice în fluier, alta în siringă, a treia în kisthară. Dar și pe vasele romane, pe cari sunt reprezentate ospătării, sunt fete, cari zic în fluier.

să sufle în tibiae gemenae, adică fluier cu țevi duble.

Astfel, deși nu știu pozitiv, că sculptorul Liuba ce ș-a închipuit în sculptura sa, dar am arătat că asemenea fete se află în mitologia și arhiologia greacă și romană

De ar fi nimerită, ilustrațiunea Fetei cu fluier.

Dr. At. Marienescu.

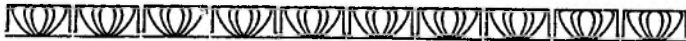

Veritas.

Repede ce trece vremea! Anii trec, se duc pe veci,
 Ne simțim mai reci la inimi și la suflet și mai reci.
 Ne uităm în jur cu grije, ne 'ntrebăm viața ce-i?
 Și vedem că traiul n'are pe pământ nici un temei.
 Visul nostru din născare, visul nostru cât trăim,
 Se ascunde 'n întuneric, într'o groapă 'n fîntîrim.
 Trec în șir pe scena lumii, ca răsfrînte din oglindă,
 Chipuri ce aleargă 'n goană și himere vor să prindă.
 Iar Frumosul ce s'arată felurit vederii noastre
 Jos, pământu 'n fel de fețe, cerul — sus — cu lumi
 Ialbastre

E-o ademenire 'n taină ce crează 'n veci Natura,
 Ca să lege firea 'ntreagă; să ne mîngăie făptura,
 Întuneric dă luminii și fînții viețuire,
 Ca să nu ne pară toate fără rost și amăgire.
 Deci, credința nu ne 'nșală că Durerea ni-e stăpână
 Dela leagăn pîn' la groupă pașii repezi ea îi mână.
 Și de Fericirea 'n viață e ceva ce nu există,
 Avem ochi — izvor de lacrimi — și tovarășă-o batistă.

G. Prut.

Prima societate teatrală română ambulantă în Transilvania.

(Fine.)

Cu repertoarul acesta, mai adăugându-se și alte bucăți, de cari nu-mi aduc aminte, ne-a găsit societatea teatrală a lui Mihail Pascali în vara anului 1871.

Societatea aceasta, îmbărbătată de succesele strălucite, ce le-a avut Millo în anul trecut, a venit și în Cluj. Frații maghiari înse, jaluzi de succesele lui Millo din 1870, temându-se că dacă se va mai da teatrul unei societăți române, se va rominisa tot Clujul, sub pretest, că reparaază teatrul, au denegat de a-i da teatrul lui Pascali. L'au îmbiat cu reduta, unde se dau balurile și concertele, și unde s'a declarat „uniunea“ cu Ungaria, iar procesul Memorandului aici s'a terminat cu pușcăria grea pentru comitetul național. Astăzi înse Românii se află bine în localitatea aceasta. Dovadă concertul și dansul din 9 maiu a. c. 1901. N'ai ce face, progresăm cu lumea și în bune și în neînțelegeri. Ceea ce Pascali nu a primit și s'a dus cu trupa la Orade.

În societatea lui Pascali era și George Alecsandrescu, soția sa doamna Margareta Alecsandrescu, cari fusese în anul trecut în societatea lui Millo și aveau cunoștință prin Cluj. Ei aflând, că societatea noastră de diletanți e bine pregătită, s'au desfacut de trupa lui Pascali, având și ceva divergență cu Pascali. Protopopul Gavril Pop le-a pus la dispozițiune o chilie la casa parochială și i-a provăzut și cu vuptre-o 2 septămăni, până când a sosit 29 iunie, Sânt-Petrul catolic, când studenții capătă atestatele și se încep vacanțele de vară. În zilele acelea am ținut probe dîn repertoarul nostru de mai sus și doamna Alecsandrescu, o femeie cultă, cântăreață de prima clasă, la câteva zile așa s'a exprimat către noi: „Băieți — căci așa ne agrăia pe fiecare — sunt mândră

de voi. Jucați escelent, aștept dela voi purtare bună socială și atunci și la teatrul din București cutez a păși cu voi“. După aceasta eu am depus mandatul de director interimal în mâinile doamnei Alecsandrescu, care ne-a condus și ne-a grijit ca pe băieții ei și pe mine tot per „directore“ mă agrăia.

Doamna Alecsandrescu, încă înainte de a plecă din Cluj, ne-a instruat, cum trebuie să cântăm după muzică. Dsa avea notele de lipsă la toate piesele noastre. Câte nu le-a avut, le-a cântat unor măestri de muzică și le-a pus pe note. În tot locul ne câștigam orchestre, cari se pricepeau la acest lucru. Cea mai bună orchestră a fost a lui „Nuțiu“ din Abrud, care se pricepea de minune la trebile acestea și care nu se putea despărți de societate. Ne cântă în teatru, la prînz și cină și eră nedespărțit de societatea noastră, chiar și la excursiuni. Bălaurii lui erau bine discipolinați și cu oarecare mândrie folosiau arcurile, cu cari esecutau frumoasele noastre cântece naționale

Ne-am ales 8 inși, între cari s'au împărțit rolurile, precum am arătat mai sus și punându-ne pe trăsuri cu culisele și toate requisitele de lipsă, am mers la Turda, unde am jucat cel dintâi în provincie.

Membrii, cari au plecat la Turda, au fost: Părechia Alecsandrescu, dsoara Maria Centea, mama căreia a încredințat-o în grija doamnei Alecsandrescu, care o iubiă, ca și cum ar fi fost a ei. Eră o copilă frumoasă, deșteaptă, impunea pe bină și cântă escelent. Tot laolaltă umblau cu doamna Alecsandrescu. Ceialalți membri au fost: Vasilie Podoabă, Vasilie Filip, Ioan Baci, Andreiu Centea, Vasilie Gheție, care jucă și rol de damă, când eră necesitate, dimpreună cu Ioan Găvrus, și nimeni nu trăgea la indoială, că doar nu-s dame și Vasilie Micle, care eră suflerul societății.

Plecasem dela Cluj într'o zi cam cătră seară. Am înopțat pe drum. Eră o noapte luminoasă și timpul frumos. Am ajuns târziu în Turda și am descins la otelul Coroană. A doua zi am fost încvartirați pe la inteligența română din Turda. Părechia Alecsandrescu și dsoara Centea la dl avocat dr. Ioan Rațiu. Ceialalți la domni: Partenie Rațiu, fost protopretor, Ioșif Vlăduț, Barățiu, Cigărean, Mezei, azi jude de curie ect. În Turda am dat 4 reprezentațiuni cu succes strălucit. Eră totdeauna sala de reprezentațiuni plină de public românesc și maghiar, căci pe acele vremuri și maghiarii din Turda erau mai cu minte, decât astăzi, când dărimă casele Românilor cu petri sub egida patriotismului.

În Turda am mai fi putut rămânea, înse eram legați de termin la Abrud, ținta călătoriei noastre. Pentru aceea după a 4-a reprezentațiune ne-am luat remas bun dela inteligența română din Turda, și am plecat într'o după amiazăzi pe lângă riul Arieșu în sus cătră Abrud. La comuna Salcina, dacă imi aduc aminte, ne-am culcat într'un otel lângă drum. Aici am convenit cu un cioban Vasile Vesa, dela care am învățat unele doine românești de toată frumșea.

De aici am plecat foarte de dimineață mai de parte. În Bistra am fost oaspeții capelanului gr. cat. de atunci Balea, în acărui casă și la a căruia masă am fost primiți splendid. Întru atâta i-am fost de plăcuți oaspeți, de plângând ne-au rugat să rămănem până a doua zi la dânsul.

Noi având de a fi pe seară cât de târziu în Abrud, unde ne așteptau, nu i-am putut împlini dorința

În Bistra s'au adunat mult popor și ne-au făcut ovațiuni. Noi ca semne de mulțumire, le-am declamat câteva poezii naționale, iară doamna Alecsandrescu le-a cântat doine românești, ceea ce asupra lor a avut mare efect.

Seara târziu am ajuns în Abrud. Inteligența de acolo ne-a așteptat la casină cu cina pregătită cu multă voie bună. După cină am mers toți la cvartirele dispuse de comitetul de primire. Familia Alecsandrescu cu dsoara Centea au fost oaspeții dlui Ivașcu, neguțător. Ceialalți la dnii Bașota, Sfirlea, Paladi, Drumariu și alții.

Reprezentațiunile le-am ținut în un loc anume pregătit de comitetul de primire și acoperit eu scânduri. Aici toate piesele le-am repetat, multe au trebuit să le repetăm și de 2-ori, cu deosebire „Lipitorile satelor.“ Teatrul totdeauna a fost plin. Biletele toate vândute înainte. Au luat parte Românii și Ungurii din Abrud, din Câmpeni, Roșia, Bucium, cu un cuvânt din toate satele din jur, chiar și din Ofenbaia. Succesele au fost strălucite. „Tata-moș“ precum am arătat, și-a făcut datorința în mod splendid.

În decurs de 3—4 săptămâni, cât am stat acolo, am făcut excursiuni la „Detunata“, mergând călare cu societate aleasă, toți călare cu dame cu tot. Numărul călăreților a trecut peste 40. În tot decursul acestor zile voia bună și entuziasmul au fost la culme. Multe „părechi“ (așa se numiau acolo 1 cupă de vin și alta de apă minerală) s'au golit, fără de a eși cineva din sărită. Sub „Detunata“ am fost oaspeții unui preot român bătrân, care a ospătat toată societatea. Pe vârful Detunatei ni-s'a servit mâncarea națională „balmoșul“ și am beut apă de pe ghiță în luna lui iulie.

În vara aceea a fost la Abrud și savanta Română Elena Dunca și a ținut în teatrul nostru o prea frumoasă conferință „despre femeie“, ascultată de un public distins și numeros.

Spre ilustrarea situației de atunci notez, că înaintea noastră cu vre-o câteva zile a părăsit Abrudul o trupă teatrală maghiară, lăsând după sine un număr rău și datorii însemnate. Un membru al acelei societăți era încă tot în Abrud, când am sosit noi, pe semne, ca chizeș, până ce îi vor trimite parale să plătească datoriile. Cu acesta am convenit într'o restaurațiune, unde petrecea cu alți doi maghiari. Am intrat eu, familia Alecsandrescu, „Tata-moș“ și încă alți doi. Ne-am așezat la o masă ordinându-ne bere. Colegul ungar a început a se plânge de primirea cea rea, ce i-a împințat în Abrud. A început a-și bate joc de noi și a ne sfătui să ne renintoarcem, până ce nu ne înglodăm în datorii. La batjocurile lui, eu i-am răspuns cu poezia populară:

„Ciudă-mi-i și mi-i rușine,
Că râde ciuful de mine;
De-ar fi ciuful ca și mine,
De loc nu mi-ar fi rușine;
Dară ciufu-i mai ciufos
Și râde de ce-i frumos!“

Societatea noastră la aceasta a început a râde, iar unгурul meu a regretat, că nu se pricepe să-mi răspundă așa poetic.

Profeția unгурului înse nu s'a împlinit, căci societatea noastră a eșit învingătoare, ducând cu noi o

suvenire plăcută și parale destule, cu cari ne-am ajutat peste tot anul școlastic următor. Tot asemenea amu lăsat nume bun după noi, așa încât cu bucurie ne-au invitat acolo frunțașii români și pe anul viitor, ceea ce — durere — nu s'a putut realiza.

La derpărțire, în semn de aducere aminte, fiecare membru a căpătat câte un cadou de valoare dela brava inteligență română de acolo.

Dela Abrud amu trecut în Zarand la Brad, unde în sala gimnaziului român de acolo s'au dat 4 reprezentațiuni. Aici am fost primiți de profesorii: Părău, Muntean și alții. În societatea acestor dascăli vrednici ai românismului amu făcut o călătorie la Baia de Criș, trecând și poposind sub „Goronul lui Horea“ la Cebea, unde domnii profesori ne-au dat multe explicațiuni despre aceste locuri de mare însemnătate istorică.

De aici am trecut la Deva, unde am dat reprezentațiuni în sala Comitatului, precum îmi aduc aminte, și am fost primiți escelent de familiile române, precum de familia dlor: Drăgiciu, Hosu-Longin, Simionaș etc.

Dela Deva amu plecat la Hațeg, unde familiile române de acolo: Muntean, Teodosie și alții, ne-au primit cu brațele deschise astfel, încât numai locul îl schimbam, primirea înse pretotindenia eră una și aceeași, izvorită din inimă românească. Mult ne-a delectat regiunea maiestoașă a bătrânului „Retezat.“ Mi-se pare, că anevoie se găsește pe întreg rotogolul pământului un loc mai frumos și mai pitoresc, ca ținutul Hațegului.

Aici, după câteva reprezentațiuni, sosind luna lui septembrie, a trebuit să ne despărțim de dl și doamna Alecsandrescu. Cu ochii scâlțați în lacrimi ne-am luat adio dela dânsii cari cu iubire părintească și cu toată afecțiunea inimei lor s'au îngrijit de noi. Ne-au fost în aceasta excursiune memorabilă adevărați părinți, față cu cari totdeauna a bătut în piepturile noastre simțământul recunoștinței sincere. După despărțire noi am pornit cătră casă, iar părechia Alecsandrescu a trecut pe la Caransebeș cătră România. Eram triști în toată călătoria cătră casă, par'că am pierdut ceva, ce nu vom mai afla. Am adus cu noi o bogată experiență în ale teatrului, de care ne-am folosit și în anul următor 1872. În excursiunea aceasta doiam cu toții să ne întâlnim cu nemuritorul Iancu. N'am avut noroc a-l vedea. Spuneau toți, că încunjură societatea și se ferește de oameni cu vestiminte românești. Eră un mort viu, jertfa celor ce nu au fost în stare să-l priceapă nici odată!

Sosind la Cluj, ne-am înscris la gimnaziu. Societatea noastră s'a susținut tot anul școlastic. Reprezentațiunile le dam tot la casa parochială gr. cat. În vara anului 1872 iarăși am făcut o excursiune. Amcun înse fără de Alecsandrescu. Eu am fost cu societatea până la Gherla, de unde afaceri familiare m'au silit să mă despart de trupă. Au mers fără de mine și au dat reprezentațiuni în Dees, Somcuta-mare, Lăpușul ung., Beclean și Năsăud. Pretotindenia a fost bine primită această societate. Cine are „Familia“ din anii 1870, 1871 și 1872, ușor poate afla recesiuni mai scurte și mai lungi asupra producțiunei ei. Ioan Baciu în 1873 părăsind gimnaziul, a trecut în România cu scop de a rămânea acolo la teatru pentru totdeauna. Dorința părinților înse eră să-l vadă „popă“. A

trebuit să cedeze și să se rentoarcă, ca să împlinească voia părinților.

Absolvând noi unul câte unul gimnaziul, societatea și-a perdut pe rând membrii sei și în 1873 și 1874 a încetat cu totul.

Și nu mă mir, căci a fi membru unei societăți, fie și de diletanți, cum a fost a noastră, înseamnă a studii continuu, a te ocupa serios, ceea ce nu convine ori-cui. E mai ușor a-ți petrece timpul liber, ce îl ai ca student, în jocul de cărți, decât a studii roluri grele. Pentru aceea, azi jocul cărților e în modă și nici nu se consideră de adevărat universitar, care nu cunoaște cele 32 de cărți. La concerte și producțiuni în folosul tinerilor săraci se câștigă puteri străine, și e destul pentru publicul mare și aceasta. Să nu fie cu supărare, dar așa stăm astăzi și bunul Dumnezeu știe numai, că unde vom ajunge mai târziu.

Vasilii Podoabă.

Linște de noapte.

*Nici o mișcare în natură,
Ce tristă noapte-i pe pământ!
Pierit-a ori-ce șgomot, șoaptă,
Sub al tăcerii greu vestmânt.*

*Acum nu mai mugește valul
Sub cel picior al negrei stânci.
Murit-a cântul din tilincă
Colo... departe 'n văi adânci.*

*In vălul negru-al nopții triste
Ce mută lunca a remas.
Pe crânguri nu mai tremur frunze,
Pierdut-a vântul al seu glas.*

*Colo izvoare lin se strecur,
Ce par c'adorm încetșor
Și totu 'n brațul păcii blânde
E dulce 'nvins de-un somn ușor.*

*Târziu iese și mândra lună,
Pe plaiu de-azur încet urcând
Imbracă zările în farmec
Pământu 'n luciul-i sărutând.*

*Iar peste ape își croaște
Largi punți de-argint, ce viu sclipesc;
Copaci își culcă umbra 'n aur,
Prin ei luciri se rătăcesc.*

*Ș'o pace sfântă peste fire
Domnește-adânc, misterios.
De pe cea boltă se desprinde
O stea alunecând în jos.*

N. Dudescu.

Două femei.

De Stefan Bârsony.

— Traducere autorizată. —
(Urmare.)

— Da, să mergem de aici, căci bine zici, acest loc nu e pentru noi, a șoptit ea încet și uimită. Privirea ochilor însă neîncetat ș-o ținea asupra mea. Apoi m'a prins de braț și a zis:

— Să mergem... Cine ne vede, va crede că suntem frați.

Greutatea ce mi-a apăsât inima, a dispărut. În ascuns mi-am făcut sămnul crucei, și am mulțămii lui Dumnezeu pentru ajutorul ce mi-a dat, ca să împedec o mare nenorocire. Dar după aceasta faptă eroică, am fost cuprins de obicinuita mea timiditate, am devenit tăcut. Fără să zic un singur cuvânt, am mers cu necunoscuta femeie; am mers fără să știu unde, am mers acolo, unde ea a voit.

Vreme de câteva clipe și ea a tăcut, apoi m'a rugat să-i spun numele meu. I-am împlinit dorința, fără ca ea să-și spună numele ei. Mai târziu m'a întrebat ce ocupațiune am, de câți ani sunt? I-am spus că sunt de douăzeci ani, de și nu aveam numai opt-sprezece.

Ea, suspinând a șoptit: „băiat“. Totuși însă am simțit că s'a alipit mai bine de mine. Poate că a făcut aceasta din cauza, că aerul de seară eră rece. Am mai simțit că tremură, că i-e frig, și atunci cu mare băgare de seamă am învăluit mărma împrejurul ei.

Am ajuns pe cărarea unei alee, unde se zăriau scaune și bănci. Sermana femeie a fost atât de obosită, că s'a așezat pe o bancă. Eu am ocupat loc lângă ea.

Mi-s'a părut că voește să-mi spună ceva. N'am avut însă tărie ș'o întreb. N'am putut să vorbesc. Dulcele și maiestosul miros de violele, acum l'am simțit din apropiere nemărginită, și acest miros m'a îmbătat. Aș fi voit să-mi așez capul la pieptul ei, și să dorm acolo.

Din întâmplare mânilor noastre s'au atins. Mâna ei a fost fină, mică și moale; atunci mi-am adus aminte de sorioara mea, de acea plăcere ce simțiam când îi sărutam și îi strângeam mâna ei, care încă e așa de fină, mică și moale. Ca în vis, fără să știu ce fac, plictisit, m'am aplecat și am sărutat degetele necunoscutei femei. Atunci ea, cu cealaltă mână, mi-a mângăiat părul și fața, apoi de-odată ș-a tras mâna din mâna mea.

— Ce faci? a zis ea zăpăcită.

— Mi-am adus aminte de sorioara mea, am murmurat eu.

— Ce, ai sorioară?

— Da.

— E frumoasă?

— Foarte frumoasă.

— O iubesti?

— Nespuse de mult o iubesc.

A șoptit ceva în sine. De nou am auzit nesuferitul cuvânt: „băiat“.

Am voit ș'o mustrez pentru că neîncetat îmi zice băiat, dar ea a șoptit:

— Eu n'am pe nime. Vrei să fii fratele meu?!

Eu îndată am răspuns:

— Vreau.

— Mă vei iubi și pe mine?

- Da.
- Cu sinceritate?
- Cu sinceritate.
- Dar eu nu sunt frumoasă!

În aceste cuvinte, șoptite încet și cu frică, a fost o nemărginită gingașie. Atunci n'am știut ce e falșitatea.

- Nu, am zis eu cu bucurie, nu, dta ești frumoasă, foarte frumoasă.

Femeia a ris.

- Glumești?!

Am devenit trist. De ce ride ea? Am vorbit vre-o prostie? M'am îndepărtat puțin de lângă ea. Femeia a văzut aceasta, și ca un șerpe mic, ca un porumb nevinovat, s'a alipit de mine.

- Ce ai? a întrebat ea.

- Sorioara mea nici odată nu a ris de mine.

- O, Dumnezeule! Spune-mi ce a făcut sorioara dtale, când te-ai supărat pe ea?

- Eu nici odată nu m'am supărat pe sorioara mea; dar dacă vre-odată m'a amărit cu ceva, atunci a venit la mine și m'a sărutat...

Abia am pronunțat câteva cuvinte, și două brațe s'au împlinit împrejurul grumazului meu, apoi... Am gândit că mor!... După ce m'am recules din zăpăceală, femeia, noua mea soră, ș-a îngropat fața în băistă, și plângea. Eu eram foarte emoționat.

- Vino, te conduc acasă, am zis eu.

- Nu! Nu! a exclamat ea agitată. Nu putem să mergem împreună!

- Pentru ce?

- Pentru că, nefericitele, sunt femeie căsătorită. Băiat! Deja a treia dată aud acest cuvânt.

Femeia m'a apucat de braț.

- Vino, să căutăm o birje, a zis ea.

La colțul aleei ne-am oprit.

- Sunt singură în lume, până acum n'am iubit pe nime. Acesta e motivul, că am voit să-mi repun zilele. Dar acum nu vreau să mor, dacă tu mă iubești, — cum iubești pe sora ta.

Eu am murmurat:

- Te voi iubi!

De nou m'a sărutat. Sărutările sorioarei mele sunt cu totul alfcum.

Când am ajuns în apropiere de zece pași de birjă, femeia s'a aplecat spre mine și a zis:

- Măne seară te aștept pe malul Dunărei, acolo, unde întâia dată ai vorbit cu mine. Atunci totul vei ști, atunci mă poți iubi cum îți place... Aztăzi nu-ți spun nici numele meu de botez — ca să visezi cu zine, acărur împărăție e atât de misterioasă...

M'am uitat în urma birjei, până ce am pierdut-o din vedere. Vreme îndelungată, din fereastra birjei se cutremură în văzduh o batistă albă...

De pe hainele mele simțiam mirosul de vioarele, ce a ramas pe ele, când noua mea soră ș-a odihnit capul pe brațul meu.

În seara zilei următoare am pornit spre malul Dunărei. În piept inima mi-a bătut cu putere. O frică mă stăpâniă. De eri n'am gândit ca până aci, la mama și sorioara mea. Am simțit că le iubesc mai puțin ca până acum, ca și când o parte din inima mea nu-mi mai aparține mie, ci alteia, despre care numai atât știu, că voiește să-mi fie soră.

Când am ajuns la apropiere de o sută de pași de

bariera ramală, mi-am oprit mersul. Ce va fi atunci, dacă de dese ori mă întâlnesc cu noua mea soră? Dacă mirosul de vioarele iar mă îmbată, dacă sărutarea ei iar mă inebunește?

Voi deveni infidel mamei și micii mele sorioare!... Se poate, că mai mult să iubesc pe noua mea soră, decât pe aceste scumpe ființe!

Vai Dumnezeule!

M'am întors îndărapt și am început să fug. Am fugit întocmai ca un băiat. Oamenii, curioși se uitau în urma mea.

De atunci, noua mea soră a dispărut... Nu-i știu nici numele, iar în visele mele nu pot tradă...

(Va urmă.)

Alex. Țințariu.

Cugetări.

Albeța sufletului fetelor tinere, care se compune din receala și ghiață, seamănă cu zăpada. Se topește de iubire, care este soarele seu.

Ori ce suflet de femeie se desvoaltă cu credință în frumseța ei.

Cel mai bun mijloc de a te uita în sufletul femeii este a închide ochii.

Iubirea adevărată e luminoasă ca aurora și tăcută ca mormântul.

Iubirea face parte din suflet. Este de aceeaș natură cu dânsul. Ca și dânsul este schinteie dumnezeiască, ca și dânsul nu se poate corupe, nu se poate împărți, nu piere. Este un punct de foc, care este între noi, care este nemuritor și nesfârșit, pe care nimic nu-l poate mărgini și pe care nimic nu-l poate stânge.

Reducerea universului la o singură ființă, dilatarea unei singure ființe, până la Dumnezeu, iată iubirea.

Amanții despărțiți înșeală lipsa prin mii de lucruri himerice, cari cu toate acestea își au realitatea lor. Sunt oprți, împedicați de a se vedea, nu pot să-și scrie; găsesc înse multime de mijloace misterioase pentru ca să corespundă. Își trimit cântul paserilor, mirosul florilor, adierea vântului, razele stelelor, toată creațiunea. Și pentru ce nu? Toate operile Domnului sunt făcute pentru a servi iubirea.

Iubirea este singurul lucru care poate să ocupe și să umple vecinicia. Nesfârșitului îi trebuie nesfârșit.

Cineva privește la o stea din două motive: pentru că e luminoasă și pentru că e nepătrunsă. Omul are lângă sine o lumină mult mai dulce și un mister mult mai mare: femeia.

Dacă ești piatră, fii magnet; dacă ești plantă, fii sensibilă; dacă ești om, fii amor.

Sirin.

Doce expoziții de tablouri, la Ateneu.

— Dna C. Cuțescu-Kunzer și dl A. Anghelescu. —

Dna Contesco (iscălitura de pe pânze) avuse câteva expoziții în străinătate, și după ce agonisi a-prețiere favorabilă, de îndemn, niște competenți de-acolo — toate astea se pot afla din niște reviste de pe o măsuță, ce ține locul chioscului de afișe — venise să arate și celor de-acasă, ce știe și ce poate. Nu știu ce fel de opere au fost cele expuse în streini, însă privind cele din față, ușor va încolți în scrutarea noastră bănuiala, ori asupra competențelor, ori asupra gândului curat al expozantei față de priceperea publicului de acasă. Am impresia, ca și cum am fi disprețuiți, ca și cum s'ar fi crezut, că gustul nostru se poate îndestula, și prețuirea noastră se poate câștiga, cu jumătate atâta osteneală — cu valori de-a doua mână! — ca și al streinății. — După criticile ce s'au scris — până acum, și după vizitatorii cari dau cu nasul în vâpseală — n'o fi de tot greșită socoteala.

Să ni-se ierte, dacă vom strică-o noi, puțin.

Din pânzele, ce s'au adus înaintea noastră, la dreptul vorbind, nu se poate spune nici bine, nici rău — din unul mai mult decât din celalalt — asupra talentului care le-a „alcătuit.“ Dna Cuțescu (așă!) face parte din acele talente, despre cari critica binevoitoare spune că „sunt în plină desvoltare“, când, ele, de fapt au atins culmea încordării.

Intrat în sală, cu un supărător reflex de lumină, întâia impresie, mărită încă de timpul toamnei, e cât se poate de mohorâtă. Vivacitatea culorilor, fie în peisaje, fie în studii de corp, ori de față (intenționat n'am zis: „de expresie“) lipsește cu desăvârșire. Abia în două tablouri cu mestecani (nr. 4 și 34.) strălucește nițel natura, în coaja albă a trunchiurilor, și în verdele-galbin al pajștei.

Va zice, poate, cineva, că așă au fost priveliștile ce au impresionat pe artista (?), că dinadins a căutat dânsa, să deie efecte. Greșește cine zice așă.

„Tonul“ acesta mohorât este semnul diletantismului care veșnic diletantism rămâne, este lipsa simțului, ce mărturisește un talent adevărat, pentru realitatea, pentru multiplicitatea culorilor. Dovadă și cele două peisagii mai luminoase, cu toate indiciile sfiei nehotărâte, în ce privește coloritul. Și mai evidentă dovadă cele două, pe nedrept laudate, peisagii din Bretagne, unde ceriul e strălucitor de vânăt, marea cât se poate de aprinsă, și stâncele — ne mai spunând de forma (?) lor bizantină, copilăroasă — ne-natural de cenușii în zarea asta. Presupusa predilecție pentru mohoreală, un rembrandtinism nostim în astfel de subiecte, ar mai denota și o totală neînțelegere. Așă se face, că ne iasă în calea ochilor nuda feminin (59), mohorât, și acesta, adică murdar par'că nici odată n'ar fi trecut prin apă. Las' că nici ca expresie nu înfățișează mai mult, acest trup deșirat, decât expresia banalității stridente.

Aceasta întâie impresie, esplicată prin normele estetice, e de-ajuns, să ieie toate elogiile aduse modestei expoziții. Atunci ce îndepțătesc laudele cu cari a fost încărcată?

Nu știu. Poate priceperea laudătorilor.

Coloritul e monoton. Tot așă de monoton — *monotonia începătorilor* — este și alegerea subiectelor: arbori, case, biserică, apă și piatră, capete, figuri.

Concepții, mari, ori mici, nu găsești în aceste tablouri. Inc'o dovadă pentru diletantismul, care *copiază*, fie natura, fie model. Un moșneag obosit, nu pot să-l privesc de operă simbolică, până în figura lui mă supără disproporția. Ar mai fi ceva studiul „chinez“ (54) și idealul Giacomo (nr. 21), — expresii de-almintrea foarte obișnuite, elementare.

Impresii, efecte? Pictorul vrea să ne dea așă ceva, dar nu se poate primi. Ca să găcești, că cutare priveliște e „In amurg“ trebuie să alergi la catalog.

Subiectele cu totul simple, fără complicații, la cari se oprește diletantismul. Și bine face — și isteț face — dna Cuțescu-Kunzer, că având să dea o grupă, de oameni, o lasă așă în chaos (nu zic: ceață, asta-i altceva), deslușind abia cam câteva conturi șterse. De-aci provine și mohoreala generală.

Apoi perspectiva, plasticitatea, ne oprește, cu lipsa-i neiertată, toate iluziile. Poate o fi intenția pictorului să producă modernele înfățișări de plai-n-aire, atunci însă ele sunt fals înțelese, și copilăros, mai mult inconștient, executate.

Asta e, privită bine, expoziția din stânga Ateneului: una ca cele multe.

Ca opere de diletant însă, ele se pot mândri cu oarecari însușiri: o tehnică îndrăzneată, modernă, care s'ar putea numi „economie de linii“; uneori izbutită grupare a naturii, ca în peisagiul dela Munich; linii hotărâte în portrete. Aceste însușiri le intimpinăm mai cu seamă în cele 6 deseneuri cu creionul, capuri de studii, cari dacă nu sunt tocmai cele mai plastice, dar sunt la toată întâmplarea mai expresive decât marerele rest.

Un singur lucru cerem dnei Cuțescu: să deie pace mânăstirilor și târgurilor noastre. Neimpresurate decât de puțină poezie și soare, despoiate chiar și de aceia ce o au — *de acestea* ar fi trebuit alese — pe pânzele dsale, ele par așă de simple, așă de stângace, așă de slute...

Unora va părea acest articol, venit post Pesta. Nici nu s'ar fi scris el, dacă nu ar mai urmă alte, multe expoziții, în iarna asta, și dacă nu ar fi nevoie să se facă o gradație între ele. Pe lângă astfel de început unde am fi ajuns cu elogiile?

...Nici nu s'ar fi scris el; așă înse trebuia.

*

Aceleași lucruri se pot spune și despre pânzele dlui Anghelescu. Ací, și mai puțină variație de subiecte: colțuri de natură, bucăți de clădiri. Veșnic acelaș verde, veșnic acelaș vânăt. — În schimb' ací s'ar mai putea laudá tehnica, migăloasă, nu ca la dna Cuțescu-Kunzer. Buniară în „Lac-oglină. — Tot numai tehnica se poate laudá, în ternini cevaș mai călduroși, și în multele pânze cu flori și fructe. Supără mult impresia ce-ți lasă, ca și cum modelul, dinadins ar fi fost potrivit așă cum e mai ușor a-l pictá. Culorile mai vii și mai fine.

Un diletant cu însușiri și dl Anghelescu.

Pe marele număr de pânze, „taxate“ dela 50 până la 350 franci, se văd prinse destule cărți de vizită ale cumpărătorilor. Faptul acesta, dacă nu și altul mai înalt, ar putea îndemna pe pictorii noștri din Ardeal, să vie și ei cu o expoziție a lor în anul acesta de înfrățire generală. Prilejul îi cheamă. Avem diletanți de trei ori mai buni, decât cei amintiți, avem chiar artiști. Nu mai vorbesc de dl Smigelschi; acolo-i eminentul portretist dl Bușița, minunatul înțelegător de idilă țărănească, dl Mureșan din Năsăud, bănațeanul Stoica, micul caricaturist dl Ion Pap din Moci etc. Pentru cei mai mulți tot nume aproape necunoscute și vrednice de o soartă mai bună. În arta lor este mult suflet românesc. — Da 'ncă dac'am putea câștiga în felul acesta mulțime de pictori tineri cari au trecut în viața maghiară, căutând teren de manifestare!

Il rog pe dl Smigelschi să ieie inițiativa.

S. Dan.

Tot dela București.

Expozițiunea dela Ateneu a domnilor Mihăilescu, Sperlich și Scaruid n'a atras tocmai multă lume. Și ar fi trebuit s'o facă. Cele câteva talente pe cari le avem, duc lipsă de încurajare.

Critica — din unele părți prea aspră, din altele prea indulgentă — nepărtinitoare nici una — s'a ocupat cu cele câteva pânze expuse.

Dar cumpărătorii n'au prea făcut-o. Și ar fi avut de unde alege și ce alege.

Să începem cu cel dintâi de pe catalog.

Tabloul „Vedere spre Cotroceni“ e frumos și culoarea frunzelor îngălbinite de toamnă e bine redată. Apoi „Cu vaca“, „După ploaie“, „Casa din Călugăreni“ sunt pânze bine reușite ca subiect și colorit. „Garofițele“ sunt iarăș bune. Ca peisagist însă domnul Mihăilescu e de preferat celorlalte genuri.

Domnul Sperlich ne prezintă un tablou intitulat „Mărăcini“ admirabil ca colorit și finită. E, cred, cel mai bun din pânzele dlui Sperlich: „Flori de câmp“ o pânză mică, dar cât se poate de frumoasă. În general, florile dlui Sperlich sunt superioare celorlalte și cred că e genul care-i convine mai bine. „Țiganca florăreasă“ și capetele de expresie sunt de-asemenea interesante. Peisagiile: „Muntele Caraiman și Prahova“ „Privirea spre Vârful cu dor“ „Peisagii din Sinaia“ sunt bine prinse și de un colorit frumos.

Un frumos efect de lumină vedem în tabloul: „La lumina lampei“. Păcat numai că locul unde e așezat tabloul nu e favorabil.

De asemenea „Cap de expresie“ un desemn în carbune, foarte bine reușit, nu se bucură de o lumină destul de bună pentru a-i scoate în relief calitățile.

Domnul Sperlich e un pictor fin și delicat.

Cu pânzele domnului Ioanid, cel de altreilea din expozanți, nu prea mă împac.

Adică ceea ce nu-mi place, sunt „Capetele“ domniei sale. Toți îmi fac impresia că sunt criminali feroși. „Maistărul“ care e un tablou reușit, îți dă fiori când îl privești. Zău, par'că n'aș vrea să mă înfălesc cu el la drumul mare. Și nu cred că impresia asta, a voit domnul Ioanid să ne-o facă tabloul acesta.

„Bavarezul“ antipatic ca tip, dar reușit ca tablou. Sau în artă nu e permis să crezi că ceva e urât?

„Bucătăria“, „După Ciupurci“ „Cireșe“ și „Pene“ sunt cele mai bune din pânzele domniei sale.

„Strugurii“ încă — mai ales cei albi — sunt de un colorit absolut fals. „Par'că ar fi stropiți cu acid sulfuric“. Zicea unul dintre privitori.

Și se pricepea, eră doar un medic legist!

Peisagiile sunt iarăș prea bătătoare la ochi, în ce privește coloritul.

Cât pentru „Jov“ nu aș putea spune de fel că îmi place. Corpul pare al unui om bine hrănit și prea mare în raport cu fața.

Lia Măgură-Hârșu.

TEATRU ȘI MUZICĂ

Concert în Blaj. Societatea de lectură Inocențiu Micu Clain a dat la 22 novembre n. concert, sub conducerea dlui profesor Iacob Mureșanu, debutând corul mixt și teologic. În numărul trecut, din lipsa de spaciu n'am putut să luăm notițe, dar acuma suplinim cu plăcere, căci programa concertului a fost curat românească. S'a executat pe pian cu 4 mâni uvertura „Ștefan cel Mare“ de I. Mureșianu; corul mixt a cântat „Alegro și Sustenute“ din balada „Erculean“ tot de I. Mureșianu; declamare; corul teologilor a produs „Pribeagul“ de Flechtenmacher-Popoviciu; corurile mixte au cântat „Dorul“ și „Auzit-am“ de I. Mureșianu; declamare; corul teologilor a executat „Inzădar alerg pământul“ de G. Dima, „Cucule pană galbănă“ și „Toarce leleo“ de T. Popovici; în fine „Potpuriu“ cor mixt cu soli de I. Mureșianu.

Societatea Petru Maior a tinerimei române din Budapesta, care s'a constituit pentru curentul an școlar în luna octombrie, alegând președinte pe dl Pompiliu Nistor, aranjează mâne sâmbătă, la 15 decembrie n. un concert în sala cea mare dela Saskör. Venitul e destinat pentru Societatea Petru Maior.

Jubileul societății „Armonia“ din Cernăuți. Societatea muzicală „Armonia“ din Cernăuț a serbat la 25, 26 și 27 novembre n. jubileul de 25 ani al înființării sale. În ziua primă, duminică la 25 novembre, la orele 9 s'a serbat liturgie și doxologie în catedrală, de archimandritul Miron Calinescu. Cântările rituale, compuse de prof. G. Nandicevschi, au fost executate de „Armonia“ sub conducerea compozitorului. La orele 8 seara de cunoștință. Luni, la 26 nov. concert festiv, precedat de un discurs ținut de secretarul dr. Emilian Slusanschi. Programa s'a compus mai cu seamă din ale autorilor români: Gavril Muzicescu, Nicolae Popovici, Eugenia Muntean, Ciprian Porumbescu, George Dima, C. Dumitrescu, Tiberiu Bredicean. Soluri dintre române au cântat dnele Aglaia de Onciul, Eugenia Muntean. — Marți la 27 novembre serată cu dans.

CE E NOU?

Hymen. Dl dr. *Teodor Mihaly*, deputat la dietă, s'a cununat în duminica trecută la București cu dsoara *Eleftera Porescu*, directoarea Azilului Regina Elisabeta; nuni au fost dl deputat dr. *Alecsandru Vaida-Voevod* și doamna P. P. *Carp*; după nuntă Maj. Sa regina a primit în audiență părechia nouă și le-a dăruit doue fotografii cu dedicațiune, iar dnei *Mihaly* un prețios inel în diamante. După audiență dl și dna *Scarlat Pherechide*, primul președinte al înaltei Curți de cașă a invitat la dejun pe nuntași. — Dl dr. *Laurențiu Nestor* avocat în Blaj și dsoara *Virginia Pușcariu* s'au cununat la 25 novembre în Sohodul (Bran). — Dl *Cornel Cosgariu* căpitan la regimentul 43 de infanterie și dsoara *Alma Rezaca* din Caransebeș ș-au serbat cununia la 25 novembre în Caransebeș. — Dl dr. *Dionisie Roman*, avocat în Mediaș și dsoara *Elisabeta Bohățelu de Glod* s'au logodit. — Dl *Vasile Pop* absolvent de teologie, originar din Sighetul-Silvaniei și dsoara *Aurelia Coste* s'au cununat la 22 novembre n. în biserica gr. cat. din Tihău. — Dl *George Petrescu* învățător în Apateu și dsoara *Livia Ciorogariu* s'au logodit în Lipova. — Dl *Septimiu Ionaș* absolvent de teologie din Lațiuș și dsoara *Rozica Cânda* din Totești ș-au serbat cununia la 25 novembre.

Darul regelui Carol al României. La inițiativa guvernului, se va ridică la București statua lui *Lascar Catarji*, renumitul bărbat de stat de odinioară. Regele Carol a dăruit pentru scopul acesta 25.030 lei, avizând pe primul ministru despre darul seu. În scrisoarea sa regele scrie cu multă căldură despre meritele repausatului.

Regina Elisabeta despre boala regelui Carol. Ziarul „Bucureșter Tagblatt“ publică un articol al reginei României despre boala regelui Carol. În acela cetim: „Regele e bolnav de un an de zile deplin și în ultimele luni

nu a avut o noapte fără de dureri, iar ziua a stat cu pumnul încheștat, rezistând cu îngrijirea boalei. — dar cu toate acestea nu ș-a perdit niciodată răbdarea.

Medalia jubilară a domniei de 40 ani a Maj. Sale regelui Carol s'a oferit tuturor membrilor Academiei, precum membrilor corespondenți și onorari.

Regina României decorată la București și distinsă la Paris. Maj. Sa regina Elisabeta a României a fost decorată de Maj. Sa Regele Carol prin interveția ministrului de instrucție — cu medalia „Răspătala muncii“ clasa I, pentru învățământul profesional. Totodată aflăm că M. S. Regina a fost numită membră de onoare în Societatea Astronomică din Paris.

Impărțirea premiilor dela expoziția din București s'a făcut cu mare solenitate. Au atistat și regina, precum și familia princiară; ministrii, general *Manu*, *Greceanu*, *Disescu*, și *I. Grădișteanu*. Intâi corul Societății *Carmen* și orchestra militară au executat imnul jubilar de dl *George Enescu*. Apoi dl dr. *C. I. Istrati*, comisarul general al expoziției, a pronunțat un discurs călduros: Tot dsa a comunicat numărul premiilor decernate, terminând printr'un discurs cu urări călduroase pentru suverani. Seara a oferit un banchet în onorarea juriilor cari au decernat premiile expozanților.

Expoziția dela București s'a închis în prezenta unui public mic. Au asistat regina, membrii familiei princiare, ministri, membrii parlamentului și a reprezentanților puterilor străine. Trei muzici militare au intonat „Imnul jubilar“. Apoi ministrul lucrărilor publice a cetit actul de închidere și în fine a adresat elogiul Regelui, d-rului *Istrate*, mulțămind tuturor celor ce au colaborat la aceasta operă.

Numerul viitor va apărea la 17/30 decembrie.

Proprietar, redactor răspunzător și editor:
IOSIF VULCAN (Str. *Ăldás* nr. 14/296/b).

„BIHOREANA”

Institut de credit și economii societate pe acți.

CENTRALA ÎN ORADEA-MARE.
— FILIALA ÎN TINCA. —

CAPITAL SOCIAL 600.000 cor.

1. Primește bani spre fructificare pe lângă libele de depuneri, sau în cont curent și după banii depuși spre fructificare plătește interese de 4 $\frac{1}{2}$ %.
2. Darea după interesele de depuneri o plătește institutul.
3. Acoardă împrumuturi ipototecare.
4. Acoardă pe lângă condițiunile cele mai favorabile împrumuturi pe amortizare în anuități pe timp de 10, 15, 20, 25, 30, 35, 40, 45 și 50 de ani.
5. Acoardă împrumuturi simple țărănești pe obligațiuni cu caventi (credite personale țărănești).
6. Escomptează cambii (polițe), efecte și pretenziuni sigure cătră casse publice cu scadențe fixe.
7. Acoardă împrumuturi pe lângă amanetare de efecte (lombard).
8. Acoardă credite cambiale și de cont curent cu acoperire ipotecară, sau de alta natură.
9. Îngrijește afaceri economice și totfelul de afaceri de bancă.

10-12.

DIRECȚIUNEA.